

PREGÓ 2015

Moltes gràcies Maria del Mar de tot cor, per les teves paraules. Per mi és un plaer i un honor ser presentat per tu, sobretot després del magnífic pregó que ens feres l'any passat.

Benvolgudes autoritats, personatges històrics, valentes dones, sollerics, solleriques, visitants de fora, amics i amigues:
Siau benvinguts i gràcies per ser aquí.

Primer de tot, permeteu-me dedicar aquest pregó a n'Irene, a na Núria i a n'en Toni, la meva dona i els meus fills, per tot el suport que sempre me donau; així com també a la meva família, companys i amics, especialment a n'en Francesc Lladó, en Plàcid Pérez, en Josep A. Morell, en Jaume Albertí i na Mar Puigserver per tots els consells i l'ajuda donats aquestes darreres setmanes. De ben segur que sense tots vosaltres, avui no seria aquí.

He de dir, que quan me proposaren fer el pregó d'enguany, me varen venir al cap...moltes idees sobre quins temes podia tractar – el passat industrial, l'emigració, la societat sollerica de principis del XX, el patrimoni documental... -, fent difícil decidir-me per algun d'ells. Després d'uns dies intentant fer-me a la idea que ja havia acceptat i que qualque cosa havia d'elaborar, me vaig fer, a mi mateix, diverses preguntes: Què volia o podia dir jo al poble de Sóller? I, quin sentit té fer el Pregó de la Fira?

Asseguts a les butaques del tristament desaparegut cine *Alcázar* o als bancs d'aquesta parròquia de Sant Bartomeu, hem escoltat pregons de tot tipus: històrics, personals, emotius o reivindicatius;

tots diferents i cada un amb el toc personal de cada pregoner, però amb un denominador comú, iniciar i convidar a la gent a les nostres festes de maig.

Mentre donava voltes a aquestes qüestions, me va venir al cap la definició que va fer el pregoner de l'any 2008, l'historiador, també amic, Plàcid Pérez sobre la definició de la paraula "Pregó". Va dir que es tractava d'un edicte, una crida o una proclama; és a dir una «*al·locució, pronunciada o escrita, per commoure una massa*». Ja teníem un començament, un punt de partida...

Alhora, vaig recordar, que enguany feia 10 anys que me publicaren el meu primer llibre, precisament sobre la història de la nostra Fira i Firó. En aquell primerenc estudi, mescla d'inexperiència, ganes d'investigar i estima cap a la nostra festa, vaig intentar analitzar i explicar l'evolució d'una celebració històrica, profundament arrelada en el cor de tots els sollerics i solleriques.

Encara record quan vaig veure, a can Joan Pauló, les primeres fotos antigues del Firó. Eren imatges en blanc i negre, on hi havia homes i dones que no havia vist mai, persones que un dia, feia molt de temps, havien viscut i celebrat la mateixa festa que nosaltres celebrem aquests dies. I ho feien, poc més o manco, com ho feim ara, amb la mateixa il·lusió, alegria i ganes de fer poble.

Record també, com me vaig sorprendre llegint les cròniques que els setmanaris locals feien d'aquelles celebracions i de l'emoció, quan a l'arxiu, vaig tenir a les meves mans, la crònica que va fer l'escrivà de la vila l'endemà de la batalla.

Tot això,...me va fer entendre i estimar millor aquesta festa i me va animar a divulgar la seva història, la seva evolució, els seus moments bons i els seus moments foscos. Tenia ben present que un poble que desconeix la seva història és difícil que sàpiga on va. Però, què és Es Firó? Que significa per Sóller? Si ho demanau a un forani, que no conegui la nostra festa i que la vegi per primera vegada, el primer que li vendrà al cap serà la cèlebre frase de n'Astèrix que diu: «*Estan bojos aquests sollerics*». Clar, probablement només veurà uns quants centenars de persones, uns vestits de pagesos, unes de pageses i els altres de corsaris amb les cares pintades que intenten, si milers d'espectadors els deixen, fer el simulacre d'una batalla, seguits del so de trabucs, xeremies, fabiols i tambors. I per acabar, tots junts escolten un senyor vestit de vellut, pronunciant un discurs glosat acompanyat de fum, trons i visques.

Però, si ho demanau a un solleric o sollerica, la cosa canvia. I és igual si viu a la Vall, a Esporles o a Kansas; treurà pit, els ulls li espiretjaran i començarà a parlar-vos de les Valentès Dones, del Capità Angelats, de la gesta de l'11 de maig de 1561, dels caragols de la padrina, de l'Arenga o del saqueig de plaça..., en definitiva, de moments i sentiments viscuts durant les festes...

Tothom té els seus propis records i sensacions d'aquests dies.

Jo, record de ben petit anar vestit de pagès el dia de l'ofrena, de les ganes que tenia d'anar a firar el diumenge, de l'aroma a fonoll i herbes que feia la cuina de ca nostra, de la por que me feien aquells homes pintats de negre, de l'olor a pólvora que feia tota la vila o del *Meari* carabassa que sortia cada any per la desfilada de carrosses.

Ara,...de gran, les sensacions han canviat, més aviat diria que s'han intensificat, així com també ho ha fet la manera de viure aquestes festes. Per mi, són 4 dies on s'ajunten les ganes de sortir al carrer i gaudir amb la família, anar a l'ofrena, elegir i comprar la jugueta als fills, sortir de bauxa amb els amics o vestir-se i participar en el Firó...

Tot plegat, un seguit d'instantes que et queden al cor i que et fan desitjar que passi un altre any per reviure'ls.

Festa, Història, Patrimoni. Sobre aquests tres conceptes vull parlar-vos avui.

Definir el primer concepte, és una mica complex, ja que cada societat, grup social o individu percep la Festa i la defineix a partir del que coneix, sent i viu. A ella hi estan lligats una sèrie de rituals que hi són implícits i per tant no s'han d'explicar. No importa mirar el programa de festes, per saber que dilluns hem de tenir el vestit preparat, la pintura a punt, quedar amb els amics per anar a dinar, a les tres i mitja ser a plaça per escoltar l'Arenga o quan soni La Balanguera, tots de genolls. Tothom sap quin és el seu paper, on ha d'estar, què fer o què no.

Al meu entendre, la festa es transforma, doncs, en una eina que permet trencar amb la rutina diària, que qüestiona les estructures socials i reafirma la nostra identitat com a grup. A més, ens permet recuperar un cert domini – moral i estètic - del carrer i utilitzar-lo com espai d'interrelació de la nostra comunitat.

La festa ens transporta als orígens, a un punt i en un lloc del temps que ens agermana i dóna sentit al nosaltres com a

col·lectiu. I això ens omple d'orgull i ens fa viure-la encara amb més intensitat.

Podem dir, que la revisió constant de la festa és el que la fa sempre actual i alhora reforça la nostra cohesió com a poble.

Tot això ens dóna l'ocasió de posar en evidència les marques visibles i invisibles de la nostra tradició: un passat comú, unes tradicions germanes i una llengua pròpia.

Tota festa té uns orígens o mite fundacional. Quin és el nostre? Segur que tots pensau en aquell 11 de maig de 1561, quan els sollerics vanceren als corsaris que ens venien a saquejar. Doncs sí i no. El Firó actual té unes arrels històriques, sí, que es remunten al segle XVI amb uns fets que van quedar gravats en la memòria d'una societat petita i aïllada; però, en realitat, l'origen immediat del que nosaltres vivim i sentim ve de més aprop. És l'herència del Romanticisme i de la Renaixença del segle XIX. Uns moviments que cercaven la recuperació i dignificació de la nostra història i les nostres tradicions.

Un bon exemple d'aquesta visió romàntica, és la descripció de Sóller que ens va deixar, a final del segle XIX, l'Arxiduc. Vos la llegiré:

«Sóller és sense discussió el poble més joliu de l'illa, i m'atreviria a dir que és un dels més bells del món, car reuneix tots els atractius. A la grandiosa bellesa del paisatge, la fecunditat de la terra, l'escrupulosa netedat del poble i l'afable amabilitat dels seus habitants, s'afegeix els avantatges que proporcionen la proximitat de la mar i de l'únic bon port de la costa de Tramuntana. Certament, és un d'aquells llocs que es fan estimar i que per culpa

dels quals, hom voldria alliberar-se del corcò de veure món i quedar-hi per descansar beatíficament».

És una descripció una mica exagerada i excessivament optimista, però aquest era l'ambient en aquells moments, d'exaltació de la gent autòctona, del paisatge i tot el que hi estava relacionat.

Així doncs, per entendre la nostra festa, primer de tot hauríem de fer un viatge en el temps i situar-nos en els inicis de la Fira i del Firó. Anar fins a mitjans del segle XIX, a un Sóller ben diferent a l'actual, al Sóller dels padrins dels nostres padrins. Fem un bot en el temps! Imaginau-vos Sóller amb tots els carrers empedrats, sense cotxes, torrents i síquies destapats, cases senzilles amb els portals oberts, horts de tarongers i olivars ben cuidats. Un poble orgullós de si mateix, que es trobava en ple auge del comerç de la taronja i de la producció de teixits, amb centenars de llaüts, xabecs i pailebots que sortien del Port per vendre els nostres productes arreu del món.

Imaginau, l'alegria de la gent de Sóller quan s'obrí la carretera de Palma, l'any 1847, rompent el tradicional aïllament de la nostra Vall. Com varen canviar les relacions comercials, socials i culturals dels nostres avantpassats!

Tots aquests canvis, aquesta abundància i aquesta nova via de comunicació va animar als prohoms locals a establir una fira. Va ser l'any 1854. Aquesta Fira fou concebuda com un gran esdeveniment econòmic, social i cultural que permetia, en un temps que no era tan fàcil com ara, atreure els visitants a venir a la Vall a vendre els seus productes i a comprar-ne de sollerics.

Per celebrar una fita tan important, decidiren fer-la el segon diumenge de maig, tot coincidint amb la commemoració de la festa

de la Victòria. Aquells erudits locals volien recuperar un fet històric del nostre passat que ells consideraren gloriós. El record del qual s'havia mantingut al llarg dels segles. Volien rememorar uns fets que recordaven el seu coratge, la necessitat de ser lliures, de ser ells mateixos, de preservar la seva identitat contra aquells que les ho volien prendre.

Aquesta Fira va tenir tant d'èxit, que això els va animar a donar-li més importància i l'any següent acordaren celebrar un simulacre d'aquell atac corsari. Aquest simulacre va comptar de ben prest amb una gran acceptació i participació per part dels sollerics. La gent va participar de les festes com feia anys que no es veia.

Bona mostra del seu arrelament instantani fou que, quan el Consistori anys més tard, es va voler desentendre de la seva celebració, per les despeses que això ocasionava, el poble s'hi va resistir i es mantingué el simulacre durant anys amb subscripcions populars.

Malgrat això, mentre el nostre Firó es consolidava, Sóller va viure una de les pitjors crisis de la seva història. Ja diu la dita «*no hi ha temps que no torn*». S'hagueren d'arrabassar tots els tarongers de la Vall – una malaltia ferotge matava els arbres i no sabien com lluitar-hi -; a fora no volien teles fetes d'aquí – no podien competir amb els preus catalans -, els patrons havien de tenir amarrades les seves barques, la gent no podia pagar els impostos i l'Ajuntament va entrar en bancarrota.

Però, davant les dificultats, els sollerics no es reteren, ans al contrari, lluitaren contra l'adversitat. La solució per fer front a aquesta crisi va ser per una banda, l'emigració – obligant a milers de sollerics a escampar-se per tot el món - i per l'altra, l'adopció de noves formes de producció i comerç – sembraren tarongers

bords i els empeltaren, mecanitzaren les fàbriques de teixits, introduïren el treball femení en la indústria o crearen companyies comercials -.

Els esforços no foren debades i varen veure premiat el seu coratge. Aquesta crisi va tenir com a conseqüència, anys després, el sorgiment d'una nova societat burgesa i una nova forma de celebrar la festa.

Malgrat la connotació negativa de la paraula crisi, en Història aquesta és sinònim de canvi i sovint les crisis també serveixen per millorar i canviar el sistema establert.

Foren anys de progrés i creixement, quan Sóller es transformà i passà de ser una vila qualsevol de la Serra de Tramuntana a «*la Barcelona de Mallorca*», com la definí el diari *La Ignorància* el 1872.

Imaginou-vos! Els sollerics posaren en funcionament fàbriques de teixits mecanitzades, construïren una línia de ferrocarril a Palma, instauraren un transport regular amb vaixells de vapor, fundaren un banc propi, establiren una companyia de gas i electricitat, crearen societats de socors mutus, culturals i recreatives, obriren teatres i cinemes, organitzaren partits polítics i sindicats, bastiren edificis modernistes, imprimiren diversos setmanaris locals, etc., etc., etc.

Tot plegat va fer que Sóller, com bé va dir l'escriptor Damià Pons, en les Jornades d'Estudis Locals «*es convertís en el model positiu al qual els intel·lectuals modernistes desitjaven que s'assemblàs el conjunt de l'illa. Intel·lectuals i viatgers, varen construir, la imatge d'una Sóller oberta a l'exterior, de vida cívica intensa, emprendora en l'àmbit del comerç, sensible a les inquietuds*

artístiques i amb una identitat col·lectiva feta d'arrelament i de cosmopolitisme».

Així i tot, hem de recordar que aquesta època de progrés, no fou només gràcies a les iniciatives d'homes com don Jeroni Estades, don Joan Puig, don Joan Marquès i altres. Això fou possible també, gràcies a la feina de tots aquells sollerics i solleriques anònims: pagesos, collidores d'oliva, teixidores, manobres, mariners, contramestres, serventes, fusters, ferrers, sabaters o mestresses de casa que ajudaren a tirar endavant la nostra localitat. Amb el seu petit gra d'arena i la seva feina constant, abnegada, ben feta i sovint mal pagada, aconseguiren impulsar un Sóller que sense la seva contribució callada i decisiva avui no existiria.

Però, davant aquest panorama, què va passar amb el Firó? Curiosament foren anys inestables i amb molts de canvis. Hi va haver moltes veus contràries a aquesta festa, la qual potser pel seu caràcter popular no concordava amb aquell esperit de progrés del qual hem fet gala. «*Grotesca*», «*Decadente*», «*de mal gusto*», «*un triste espectáculo*», «*excesiva juventud de los combatientes*», «*de moralidad dudosa*»... aquests eren alguns dels comentaris que s'escrivien cada any a la premsa local per referir-se al Firó.

En diverses ocasions es substituï el simulacre per curses de barques, desfilades de carrosses o concursos de «tiro al pichón» i, en altres, la comissió de festes va substituir l'arenga del Capità Angelats per una missa de campanya, ja que consideraren que era ridícula i que sols servia per fer riure els visitants.

Foren anys en què pagaven a la gent per vestir-se. Això sí, els que feien de moro cobraven més, 5 pessetes per persona – clar, ningú volia perdre -.

També hi hagué altres conflictes, per exemple l'any 1924 el rector va prohibir l'entrada a la missa del Firó a la gent que anava vestida de moro. - Quin escàndol!! - Un altre fou, l'any 1926, quan es va fer el sermó de la Fira en castellà i això va causar tantes protestes i rebombori, que el predicador va haver de sortir per la porta del carrer del vent - l'any 1937, 11 anys més tard, ningú va poder protestar -.

Però malgrat aquests entrebancs la festa va sobreviure. Fins i tot en els moments més foscos de la Dictadura, quan va caure en decadència i s'hagueren de llogar als soldats de la Base Naval per fer de moro, un grup de "brusquers" la mantingueren viva i n'evitaren la desaparició. Sort també d'aquell grup de gent que, a principis dels anys setanta, introduïren nous actes que la revitalitzaren, com el pregó, l'ofrena de flors o la participació de les dones el dia del Firó. Canvis que avui són indispensables i que ningú en qüestiona l'existència.

El Firó es mantingué amb alts i baixos fins l'any 1996, quan després d'una forta polèmica, un altre grup de valents es decidiren a agafar pel seu compte, l'organització de la festa. Sorgiren els col·lectius de moros, pagesos i pageses i des de llavors el simulacre no ha aturat de créixer en participació, en espectacularitat i també en visitants.

Aquesta eclosió dels darrers anys, ha provocat que des del nostre Ajuntament s'hagi sol·licitat que el Firó sigui declarat Festa d'Interès Cultural. Aquesta distinció del Consell de Mallorca, està lligada a la tasca de la UNESCO per protegir i difondre el Patrimoni Immaterial.

Però, que vol dir això de Patrimoni Immaterial? El definim com «*el conjunt de creacions basades en la tradició d'una comunitat cultural, expressada per un grup o per individus i que reconegudament responen a les expectatives d'una comunitat en la mesura en que reflecteixen la seva identitat cultural i social*». Dins aquest paradigma s'inclouen la música, les tradicions, les expressions orals, els rituals o les festes. Aquests pel seu caràcter efímer veuen sovint amenaçada la seva continuïtat.

El patrimoni immaterial és molt valuós, ja que és un important factor de manteniment de la diversitat cultural en un món on predomina la globalització i els intents d'uniformitat. A més, es tracta d'un patrimoni viu i en constant adaptació. De quina manera explicaríem sinó, que un dels actes més multitudinaris i esperats de les nostres festes actuals, sigui aquell, que fou iniciat fa una vintena d'anys, per un grup d'amics que es reunien al bar *Turismo* per començar les festes tirant dos coets?

Per la nostra situació geogràfica i el nostre passat, podem dir que Sóller és sens dubte, un poble ric en patrimoni, de tot tipus: Arquitectònic, Etnològic, Funerari, Industrial, Natural o Lingüístic. I aquest patrimoni, ha estat reconegut per viatgers, erudits, autoritats, turistes i organismes internacionals. Però no basta tenir-lo, l'hem de conservar i protegir per deixar-lo als nostres fills, aquests als seus i així successivament.

Els sollerics estam orgullosos de la nostra història i quan parlam amb un forà no planyem alabances, d'aquesta època en què els nostres padrins foren capdavanters i deixaren petjades memorables. Però, desgraciadament, de cada dia en queda manco del nostre patrimoni... ja ens ho han recordat bé en pregons anteriors.

Des de fa molts anys, veiem com bona part del patrimoni local està desapareixent: olivars i horts abandonats; marges caiguts, jaciments arqueològics destruïts; forns de calç, porxos, barraques i síquies menjats pels boscos; documents històrics cremats o tirats als fems; museus tancats; edificis emblemàtics com l'Escorxador, la Casa de la Lluna, la Fàbrica Nova o el teatre Defensora cauen sense remei...

I sent així, en quina situació es troba el Patrimoni Immaterial a la nostra ciutat?

Com hem dit, aquest tipus de patrimoni és molt fràgil i malauradament n'hem perdut molt:

- Quines restes queden, de les tonades que sonaven quan ballaven els nostres cossiers i cavallets?
- O de les cançons que cantaven les collidores d'oliva?
- O les gloses que recitaven n'Isabet "Doi" o en Pau "Pentinadó"?
- Sabeu on eren els carrers d'en Maneu o d'en Malcuinat?
- Algú sap l'origen de malnoms com Tombolles, Capdemort, Caga Llana o Pa i Peix?
- Quins eren els records i vivències de molts dels antics treballadors de les fàbriques, dels horts o dels negocis a França?
- Quants gal·licismes, paraules o topònims no hem perdut?

És per això que ens hem d'esforçar i lluitar per conservar aquest patrimoni, i establir mecanismes i accions per donar suport a la seva recuperació. Per sort comptam amb grups com l'Associació Sollerica de Cultura Popular, els Aires Sollerics, l'Estol de

Tramuntana, el Grup de Recerca i Estudis Sollerics, els Glosadors, els Xeremiers,... gent que lluita perquè el patrimoni no es perdi, es conservi i es difongui.

I el Firó? En quina situació es troba? Aquesta és una qüestió d'actualitat i que ha creat controvèrsia en els darrers anys. Malgrat tenir les més altes quotes de participació i visitants de la seva història, com tot patrimoni, és fràgil i es troba en perill constant. hem de tenir ben present l'expressió "morir d'èxit". Són molts els mals que l'amenacen: massificació, excessiva burocràcia, donar una visió equivocada del que és la festa, descontrol, abús excessiu de l'alcohol, vestir inadequadament, desconeixença o pèrdua d'identitat en serien alguns. Caldrà fer, en els següents anys, una important reflexió entre tots per fer-hi front.

Sortosament també comptam amb molts factors positius, que de ben segur poden revertir aquests mals auguris:

- Tenim molta gent dins els Col·lectius que treballa de forma desinteressada, tot l'any, perquè tot funcioni el dia del Firó;
- Tenim un personal de l'Ajuntament, que fa una gran feina, sempre discreta i sovint no ben reconeguda, perquè tot estigui llest per aquests dies;
- Tenim uns mestres i professors a les nostres escoles, que fan un treball excel·lent i magnífic de didàctica i ensenyament, perquè els nostres fills coneguin i entenguin les nostres tradicions;
- Tenim un bon grapat d'entitats i associacions, que es cuiden d'organitzar els múltiples actes que omplen el programa de festes i d'implicar-se en el que faci falta;

- I tenim un POBLE, que de ben segur no deixarà morir aquesta festa.

És aquest, el capital humà, el que fa gran i viu un poble, el seu patrimoni i la seva festa.

I ara pos damunt la taula dues reflexions finals: Quin Sóller volem?
Quin Firó volem?

Jo pens que hem de ser com aquells sollerics del segle XVI, que s'uniren a la lluita per salvar les seves llars. Hem de voler un Sóller viu, més humà i participatiu, que tengui ben presents les seves arrels, la seva història i el seu patrimoni, però que miri cap al futur, amb coratge i valentia per recuperar aquell esperit capdavanter i de progrés que tingueren els nostres avantpassats.

I hem de voler, un Firó solleric, un Firó nostre, en el qual no sentir-nos estranys i on els visitants gaudeixin de la nostra festa però amb respecte i seny. Hem de voler, una festa de la qual sentir-nos orgullosos per la participació i implicació dels seus participants, els quals ben vestits, tornin a repetir, un any més, la gesta d'aquell llunyà 11 de maig, i recordin:

Que mentre el món sigui món
Es llegirà dins la història
Que els sollerics aquest dia
Aconseguiren honor i gloria

I ja, finalment, només me queda convidar-vos a tots vosaltres, sollerics i forans, a participar, viure i sentir aquestes festes.

Duguem a terme aquests desitjos que jo acabo d'expressar. Defensem el nostre present i el nostre futur. Facem-nos dignes de la nostra història i defensem també la festa que celebrem. Celebrant-la amb dignitat i compromís, perquè passi als nostres fills i als nostres nets.

Deixem-los un Sóller digne, com ho feren els nostres avantpassats que defensaren Sóller i instauraren i conservaren la festa de la Fira i el Firó.

Aquest és el meu pregó. Aquesta és la meva crida.

Molts d'anys a tots, bones festes, visca Sóller, visca Sa Fira i visca Es Firó!!!

Sóller, 7 de maig de 2015

Antoni Quetglas Cifre